

Україна у фокусі

18 – 24 травня

2015 року

ЗМІСТ

<i>I. Огляд політичних подій за тиждень.....</i>	<i>3</i>
<i>II. Аналітична довідка.....</i>	<i>5</i>
<i>РИЗЬКИЙ САМІТ: НОВА СТОРІНКА СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА?.....</i>	<i>5</i>

I. Огляд політичних подій за тиждень

18
травня

У Києві на Майдані Незалежності відбулась акція кримських татар, присвячена пам'яті 71-ї річниці депортації з Криму. На зібранні виступили лідери кримськотатарського народу, народні депутати і громадські активісти. Присутні скандували гасла: «Геть російських окупантів з Криму!», «Вічна пам'ять жертвам геноциду кримського народу!».

Під час спільно спланованої операції військовослужбовців, армійської розвідки та СБУ в зоні проведення антитерористичної операції захоплено в полон двох російських військовослужбовців. Про це повідомив речник штабу АТО Андрій Лисенко. Як з'ясувалось після допиту, затримані російські військові виявилися бійцями спецназу з Тольятті (РФ).

19
травня

Захоплених на Донбасі російських військових доставили на лікування до Києва, а потім судитимуть як терористів. Про це повідомив голова СБУ Валентин Наливайченко. Він також заявив, що затримані в Луганській області російські спецназівці не підлягають обміну. Водночас прес-секретар Путіна Дмитро Песков заперечив присутність російських військових на Донбасі. А в Міноборони Росії повідомили, що затримані військові вже не перебувають на службі в РФ.

Найбільш неспокійною у зоні АТО залишається обстановка на Донецькому напрямку. Про це повідомив речник Адміністрації президента з питань АТО Андрій Лисенко. Бойовики обстрілюють територію колишнього Донецького аеропорту, селища Піски, Опитне, Авдіївка, а також споруди в районі шахти Путилівська. В результаті обстрілів є загиблі і поранені військовослужбовці сил АТО.

Керівник ДАІ України Олександр Єршов, який вказав неправдиву інформацію у своїй декларації, подав рапорт про відставку і був звільнений. Про це у вівторок ввечері повідомив міністр внутрішніх справ Арсен Аваков. Як відомо, Єршов засекретив декларації про майно та доходи всього керівного складу ДАІ, відмовившись надати їх на запит журналістів.

Верховна Рада за згодою Президента призначила голову Фонду державного майна України Ігоря Білоуса, якого 24 лютого 2015 року було відсторонено від виконання обов'язків голови Державної фіскальної служби. Як відомо, прем'єр-міністр Арсеній Яценюк ухвалив тоді таке рішення у зв'язку зі скаргами бізнесу на корупційні схеми в роботі податкового відомства.

20
травня

Україна може відповісти на ядерну присутність Російської Федерації в Криму розміщенням на своїй території іноземних систем ПРО. Про це заявив секретар РНБО України Олександр Турчинов в інтерв'ю Укрінформ. Як повідомив Турчинов, «Росія вже розмістила в Криму з десяток «Іскандерів», і Україна змушена буде робити кроки у відповідь. Одним із таких заходів можуть стати консультації з іншими

країнами про розміщення на території України компонентів системи ПРО». У свою чергу, прес-секретар президента РФ Дмитро Песков, заявив, що ймовірно розміщення на території України комплексів ПРО «несе загрозу» для Росії і спричинить «заходи у відповідь».

Росія має шість пунктів претензій щодо зони вільної торгівлі України з ЄС. Про це сказав міністр економічного розвитку РФ Олексій Улюкаєв на нараді з президентом Росії Володимиром Путіним. За його словами, Росія сподівається провести наступний раунд переговорів на цю тему в липні.

21
травня

Верховна Рада денонсувала п'ять угод з Росією, які стосуються військової співпраці зокрема сфери військової розвідки, захисту інформації. Депутати проголосували також за припинення дії договорів про організацію військових міждержавних перевезень та транзит по українській території російських військових формувань, які тимчасово перебувають на території Молдови.

Денонсація Україною низки угод з РФ про військове співробітництво створить проблеми для Росії. Про це заявив глава думського комітету з оборони Володимир Комоедов. Одна із них полягає у пошуку шляхів відправки російських військових на територію Придністров'я в разі, коли повітря і суша України будуть закриті для Росії.

Під будівлею Верховної Ради кілька днів проходить мітинг представників кредитного Майдану. Валютні позичальники вимагають повернути курс долара 2008 року по п'ять гривень натомість нинішнього у 22 гриві.

У Ризі розпочався дводенний саміт, де зібралися лідери Євросоюзу і шести країн Східного партнерства. Результатом саміту має бути ухвалення заключної декларації, навколо якої перед початком саміту виникла суперечка. Зокрема, дві країни – Білорусь і Вірменія – не погоджуються з фрагментом тексту заяви, де засуджується анексія Росією Криму.

Служба безпеки України заявила, що на території України з березня 2014 року перебували військовослужбовці 3-ї окремої бригади спецназу російського Головного розвідуправління (Тольятті). На сьогодні СБУ встановила особи понад 60 військових, які брали участь у військових діях на Донбасі. Прес-служба СБУ оприлюднила їхні прізвища, а також фотографії деяких спецназівців.

22
травня

Саміт Східного партнерства визнав європейські прагнення і європейський вибір України, Грузії і Молдови. Про це йдеться в заключній спільній декларації лідерів країн ЄС та учасників Східного партнерства.

Під час саміту Східного партнерства Білорусь та Вірменія не долучитися до засудження агресії Росії проти Криму. Про це йдеться в тексті заяви саміту Східного Партнерства. У документі, зокрема, наголошується, що агресію РФ засуджують усі, крім Білорусі та Вірменії.

Європейський Союз заявив про готовність надати безвізовий режим Україні та Грузії у разі позитивного звіту Єврокомісії в кінці 2015 року. Про це йдеться у спільній заяві за підсумками саміту Східного Партнерства. Учасники саміту зазначили, що чекають завершення Україною та Грузією реалізації 2-го етапу планів лібералізації візового режиму, а також звіту Єврокомісії про виконану роботу. Після цього комісія запропонує Європарламенту і Раді скасувати візовий режим для громадян України та Грузії.

Президент України Петро Порошенко заявив, що під час численних зустрічей у Ризі отримав запевнення всіх держав-членів ЄС в тому, що вони не затримуватимуть завершення ратифікації угоди про асоціацію Україна-ЄС. Як відомо, із 28 країн процес ратифікації угоди повністю завершили 18 країн-членів Євросоюзу.

II. Аналітична довідка

РИЗЬКИЙ САМІТ: НОВА СТОРІНКА СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА?

Ризький саміт був довгоочікуваною подією не тільки для країн-учасниць Східного а, але і для Європейського Союзу загалом. Ніколи увага ЄС та окремих його країн-членів не були так серйозно прикуті до подій на теренах Східної Європи, насамперед – в Україні. Відтак саміт значною мірою став рефлексією всіх сторін на нові внутрішньо та зовнішньополітичні реалії, в яких опинилися країни-учасниці Східного партнерства. Очікування від Ризького саміту подекуди виявилися вищими за фактичну готовність та спроможність ЄС їх задовольнити. Звідси – і відчуття нібито нереалізованих можливостей та недосягнутих цілей, яке могло з'явитися в інформаційному просторі. Розуміння, що саміт не стане кардинальним проривом у СхП, стало очевидним за кілька тижнів до нього, а боротьба за амбітні формулювання нових цілей Східного партнерства точилася між делегаціями ЄС та країн-учасниць до останнього. То що ж маємо у підсумку? Чи можна сказати, що Ризький саміт все-таки відкриває нову сторінку в історії Східного партнерства і дає нові механізми для інтеграції його учасників, і України, зокрема?

Ключові інтереси України до саміту

До основних інтересів української сторони відносно Ризького саміту було по-перше, внесення у підсумкову Декларацію пункту про визнання європейської перспективи України та інших амбітних країн – Молдови та Грузії; по-друге, фіксація

диференціації як інструменту, що його ЄС надалі застосовуватиме до своїх партнерів в рамках СхП; по-третє, визначення дати запровадження безвізового режиму. Саме навколо цих трьох завдань йшла як технічна та політична

підготовка України до Ризького саміту, так і інформаційна підтримка цього процесу. Про те, наскільки результати саміту відповідали першому і другому пріоритетам України йтиметься нижче, а от щодо проблеми запровадження безвізового режиму акценти варто розставити одразу. Найбільші дискусії, в першу чергу – у внутрішньоукраїнському просторі, точилися саме навколо безвізової теми. Спочатку – декларувалося, що на Ризькому саміту буде оголошено про початок дії безвізового режиму. Як тільки стало очевидно, що звіт останньої оціночної місії Єврокомісії не буде позитивним, а навіть якби і був, то технічно підготувати рішення про безвізовий режим ЄС протягом кількох тижнів неможливо, акценти змістилися. Українська сторона почала наполягати на визначенні у

Ризі дати запровадження безвізового режиму, фактично опускаючи той факт, що підставою для позитивного рішення Єврокомісії є не що інше, як виконання Україною своїх технічних зобов'язань у рамках Плану дій з візової лібералізації. Відтак, будь-які конкретні дати залежать головним чином від України та її власного прогресу. Для того, аби у 2016 р. відбулося скасування віз для українців – всі завдання з цього Плану мають бути виконанні до приїзду наступної оціночної місії восени 2015 р. Фактично, саме це, тобто реальний механізм запровадження безвізового режиму, і був підтверджений на Ризькому саміті. Тепер – детальніше про інші два пріоритети українського сторони, втім як і її партнерів – Молдови та Грузії.

Перспектива членства в ЄС: знову винесена за дужки?

Наполягання на закріпленні у Декларації пункту про визнання європейської перспективи для країн Східного партнерства – принаймні для тих, хто до цього прагне – була справді однією з основних вимог та інтересів України, Грузії та Молдови. Саме ці країни не просто підписали і частково почали виконувати Угоди про асоціацію з ЄС, але і чітко декларують свій намір подавати заявку на членство. Тому для них, особливо зараз, принципово важливо було отримати політичний сигнал від ЄС про визнання такої перспективи у більш конкретній формі, а не черговому посиланні на статтю 49 Договору про ЄС.

Втім, замість європерспективи ЄС визнав європейські прагнення і устремління країн СхП, їхне

суверенне право обирати рівень амбіцій у їхніх відносинах з ЄС. У цьому дипломатичному формулюванні можна прочитати два висновки. По-перше, це чергове свідчення неготовності ЄС говорити чітко про перспективу розширення Союзу на Східну Європу. Більше відверто це заявила і Ангела Меркель, і Жан Клод Юнкер: на Ризькому саміті – не місце і не час говорити про членство країн СхП у Європейському Союзі. Тобто, в перекладі з мови дипломатії ЄС визнав право України, Молдови та Грузії мати бажання приєднатися до ЄС. Відтак, принципово у цьому питанні – фіксації довгострокової стратегії бачення Євросоюзом його відносин зі своїми сьогоднішніми сусідами – поки що нічого ані де-

факто, ані де-юре не змінилося. По-друге, таке формулювання є водночас навіть не прозорим, а дуже чітким меседжем Росії, що своєю політикою і тиском якраз-таки зазіхає на справді суверенне право кожної учасниці Східного партнерства обирати свою модель відносин з ЄС і кінцеву мету таких відносин.

Загалом для Східного партнерства як політики ЄС чергова відмова визнавати перспективу членства його учасниць означає наступне. Попри очевидну та зрозумілу на рівні ЄС потребу в трансформації Східного партнерства у більш амбітну політичну програму, зробити такий крок кардинально і впевнено ЄС досі не готовий. До слова, від самого початку реалізації Східного партнерства різні країни – члени ЄС по-різному її оцінювали і бачили її значення. Для «старих» членів ЄС Східне партнерство було, скоріше, не тільки регіональним вектором політики сусідства, але і своєрідним механізмом, який якщо би і заміняв собою питання про набуття членства, то принаймні відсував це у

часі. Країни ж учасниці Східного партнерства все одно розглядали цей інструмент як допоміжний для досягнення більш амбітних цілей. Поки що кардинально ці два підходи не змінилися і не перетнулися. Навіть більше того, у підсумковій Декларації наголошується, що основним пріоритетом Європейського Союзу та зацікавлених сторін на найближчі роки буде саме виконання Угоди про асоціацію як основного механізму розбудови демократії та модернізації.

Однак варто утриматися і від драматизації ситуації навколо (не) визнання перспективи членства, яке саме по собі було би важливим сигналом, але ніколи без внутрішніх реформ не зможе стати панацеєю. Порядок денний і Східного партнерства загалом, і відносин ЄС з його учасниками окремо – це питання, що зазнаватиме змін найближчими роками, щоправда, не так кардинально і різко, як на це сподіваються країни з проєвропейськими цілями.

Диференціація – майбутнє Східного партнерства?

На сьогодні в рамках Східного партнерства справді поглибилися відмінності між його учасниками. Ці відмінності мають інший характер, аніж було у 2009 р., і набули інших форм. Так, в Східному партнерстві сформувалося де-факто дві групи країн. Перша, яка становить собою фактично «ядро» цієї політики, це Молдова, Україна та Грузія – країни, що не тільки виконують Угоди про асоціацію, але і заявляють про свої наміри стати членами ЄС. До другої групи, відповідно, належать

Азербайджан, Білорусь та Вірменія – країни, які відрізняються не тільки відсутністю інтересу (принаймні на рівні нинішніх еліт) до поглиблення відносин з ЄС і тим більше до членства, інтегровані у Євразійський економічний союз (Білорусь та Вірменія), але і якісно іншими внутрішніми процесами – авторитарними тенденціями, утисками прав людини, обмеженістю демократії і політичними репресіями. Очевидно, що потреба у більш «прицільному»

порядку денному Східного партнерства просто назріла.

І цей принцип – принцип більш індивідуального, диференційованого підходу Європейського Союзу до кооперації з країнами СхП – знайшов відображення у підсумках Ризького саміту. Фактично, ЄС погодився зі зміною схеми реалізації СхП та визначення його пріоритетів. Так, глибина співпраці визначатиметься в кожному окремому випадку з одного боку – ЄС, а з іншого – «амбіціями, потребами і темпами реформ партнерів» (п.6 Декларації). Більше того, саме через принцип диференціації Ризький саміт може стати початком зміни моделі як самого Східного партнерства, так і Європейської політики сусідства, якщо говорити ширше. Найбільше це стосуватиметься нового «ядра» СхП. На основі виконання Угод про асоціацію Східне партнерство набуває практичних рис моделі для внутрішньої модернізації та реформ в країнах-учасницях. Але це новація більша, з точки зору ЄС, адже для України, Грузії та Молдови Угоди про асоціацію – це вже наявний інструмент модернізації, але не кінцева мета відносин з Союзом. Тобто, розворот Євросоюзу в бік нового етапу в існуванні СхП відбувається, але повільніше, аніж того потребує час та амбіції країн-учасниць СхП.

Ще один важливий момент у царині диференціації – це візія відносин з тими країнами, які опинилися у «другому ешелоні» СхП. Важливо, що Європейський Союз у своїй

східноєвропейській політиці залишає вікно можливостей для цих країн поглиблювати відносин з ЄС відкритим. В першу чергу – вибірково: у тих галузях, що становитимуть взаємний інтерес сторін. З одного боку, це важливий крок – залишити шлях для підтримання діалогу і співпраці там, де це можливо. З іншого боку, тут є ризики, що Європейський Союз змушений буде закривати очі на проблеми з демократією, правами людини в Азербайджані, Білорусі і Вірменії заради початку співпраці в інших – взаємовигідних сферах. В умовах, коли потенціал Євросоюзу впливати на внутрішній порядок денний в таких країнах обмежений, цей ризик зростатиме.

Таким чином, Ризький саміт поклав початок принципу диференціації в рамках СхП, хоча цей принцип сформульовано ще не тією мірою, в якій були би зацікавлені найбільш амбітні учасники Східного партнерства. Так, по-перше, для України, Молдови та Грузії визнання перспектив членства все одно, нехай і символічно, але також є частиною диференціації, і ці країни на цьому наполягатимуть. По-друге, диференціація передбачає розширення арсеналу різних інструментів, що їх може застосуватися ЄС щодо прогресивних учасників ініціативи: від політичних нових можливостей (поки що ця складова залишається розмитою) – до нових фінансових, економічних, енергетичних інструментів співробітництва та точок дотику.

Висновки

Отже, Ризький саміт справді не став Рубіконом ані для Східного партнерства як політики ЄС, ані для окремих учасників цього партнерства. Втім, він вочевидь став точкою відліку нового етапу у відносинах Європейського Союзу щодо Східної Європи, а у перспективі – і щодо всієї Європейської політики сусідства. Не закріплюючи європейської перспективи за новим «ядром» СхП, Євросоюз демонструє традиційну для нього неповороткість і низьку гнучкість на наднаціональному рівні.

Декларуючи принцип диференціації та особового підходу до учасників СхП, ЄС засвідчує, що трансформаційний період в історії його відносин з сусідами і партнерами розпочався. Сьогодні доцільність та необхідність існування Східного партнерства виглядає куди більш очевидною, аніж у 2009 р. Інтерес окремих країн-членів ЄС до СхП тепер має місце не тільки у «нових» членах Союзу та традиційних адвокатах України, але і на теренах «старої» Європи. Агресія Росії проти України та політичний шантаж Заходу – це ще один з аргументів на користь трансформації СхП, перетворення його на ефективну політику Євросоюзу.

Таким чином, Ризький саміт – це не провал, і не перемога. Це початок переоцінки цінностей та пріоритетів Європейського Союзу щодо країн, які де-юре є на сьогодні партнерами і сусідами ЄС, але де-факто визначають різні цілі відносин з ним – аж до членства. Сам ЄС постав зараз перед викликом розробити своє бачення політики і щодо «ядра» Східного партнерства, і щодо його «другого ешелону», і, чого не оминати, щодо Росії. Для України, Молдови та Грузії Східне партнерство наразі – це не просто штучна парасолька. Це додаткова платформа для надсилання і лобювання перед ЄС спільних месиджів, і впливу на трансформаційні ініціативи в ЄС.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна

Марія Золкіна

Олексій Сидорчук

Редактор випуску: Ірина Філіпчук